“U četvrtak zaustavljen rast kune” naslov je na trećoj stranici „Jutarnjeg lista“ od 26. svibnja 2001. godine i trebao bi predstavljati zaključak Stalog odbora za suradnju HNB-a i Ministarstva financija. Međutim, ni ostali zaključci nisu manje važni. Tako u uvodu piše: “Djelovat ćemo na tome da ne rastu cijene, a ako treba, vršit ćemo pritisak na domaće trgovce I tako što ćemo na tržištu intervenirati putem robnih zaliha ili čak uvozom pod posebnim uvjetima. I na taj način moiže se vršiti pritisak na domaće cijene, izjavo je ministar financija Mato Crkvenac:”

Koje su implikacije za ukupnu ekonomsku I monetarnu politiku ako su navodi “Jutarnjeg lista” točni?

Na ovim stranicama komentirao sam rezultate plitvičkog Summita kada je “ukinuta” zaštitna kamata. Zaintereirane čitaoce molim da ih potraže na ovim stranicama I da ih ponovno pročitaju, te usporede sa tekstom koji slijedi. Ukratko ukazao sam da je neprihvatljivo kratkoročno I dugoročno napuštanje zaštitne kamate.

Odnos ponude I potražnje za kunama očito je u ozbiljnom nesrazmjeru u kojem potražnja nije u stanju da bez dodatne aprecijacije kune zadovolji ponudu. Kao što studenti ekonomskih fakulteta znaju radi se o parcijalnoj neravnoteži I u vremenu će, ne intervenira li država, kuna I dalje aprecirati. Problem aprecijacije kune je bio poznat I u vrijeme prethodne vlasti koja je to obrazlagala kao dokaz čuda u svezi događanja u našoj privredi. Prije ocjene razmotrimo bar na kratko problem.

Stanje u hrvatskoj privredi ukratko je određeno visokim zaduženjem u inozemstvu (za servisiranje inozemnog duga biti će potreban rast društvenog proizvoda najmanje od 2,8%) nedostatnom prodajom „obiteljskog srebra“ što značajno utječe na likvidnost države jer je proračun u značajnoj mjeri „oslonjen“ na prodaju obiteljskog srebra i dodatno zaduživanje budući da porezni kapapcitet društvenog proizvoda - niti iz daleka - ne može pokriti rashodnu stranu proračuna.

Stanje bi bilo znatno gore da ne rastu doradni poslovi (što je bila karakterisitika i prethodnog sistema) jer uvoz značajno raste dok je izvoz neuporedivo manji i time se debalans izvoza i uvoza povećava. Istovremeno cijene nikako da počnu „slušati“ i da se pokrene proces njihovog smanjivanja kako je to Vlada zacrtala. Cijene su ostale tvrdoglave do te mjere da se one zapravo povećavaju. U cijeloj priči dosadašnja priprema za turističku sezonu nije bila uspješna što bi moglo imati značajne posljedice za budućnost turizma općenito ali I “alibi” za turističku granu kada se pojave negativni financijski rezultati na kraju godine. Uvozna ovisnost hrvatskog turizma je poznata I rezultat je predvidiv: povećanje potražnje turističke privrede realizirat će se uvozom roba na kredit iz inozemstva (dodatni pritisak na kunu u pravcu aprecijacije); domaći proizvođaći će biti mimoiđeni. Time su stvoreni svi preduvjeti da se rasprodaja nacionalnog bogatsva dinamizira. Ono što je više nego zadovoljavajuće su devizne rezerva kako centralne banke tako i poslovnih banaka. Očito devizne rezerve se neće koristiti kao instrument ekonomske politike.

Zaustavljanje procesa aprecijacije kune zapravo znači da se je napustila dosadašnja filozofija kako tržište mora (jer ono to najbolje čini – sic!) regulirati tečaj kune. Ovo ima dugoročne

implikacije po privredu u cjelini jer napuštanje „tržišnog automatizma“ znači povratak međuovisnosti robnih i financijskih tokova. Stariji ekonomisti bi rekli da nije dopustivo odvajati sistem i politiku od privredne aktivnosti definirane kroz kategoriju društveno potrebnog i priznatog rada. Da ne duljim dobro je što se je vratilo tečaju kao nezavisnoj varijabli ali u funkciji privredne aktivnosti. Sasvim je drugo pitanje da li je odluka da se zaustavi aprecijacija kune dostatna. Ja bih osobno bio radikalniji i pokrenuo bih kunu u proces stanovite deprecijacije.

Naime, potrebna količina novca u opticaju određena je količinom roba i usluga po stabilnim cijenama, s jedne strane i količini gotovog novca pomnoženog sa brojem obrtaja tog istog novca uvećanog za depozitni novac koji se, također multiplicira brzinom opticaja. Poznat stvar. Ono što valja imati u vidu je činjenica da će turistička sezona iziskivati povećanje gotovog novca u opticaju koje je karakteristika i posljedica upravo turističke sezone. Ukoliko se primjereno procjeni ova kretanja povećanje novčane mase (čitaj: u prvom redu gotovog novca) neće imati inflatornih utjecaja.

Ostaje problem realne ili strukturne inflacije ali ona se ionako ne rješava monetarnom politikom već povećanjem učinkovitosti privrednog i društvenog sistema (reprodukcije). To je ipak jedna druga priča o kojoj će se vrlo vatreno i strastveno raspravljati u rujnu.

Problem vremena je temeljni problem u ekonomskoj politici pri čemu je time lag najpoznatiji primjer. Kada je riječ o tečaju nacionalne valute tada je od odlučnog značaja analiza tečaja u kratkom i srednjem roku. Naime, u kratkom roku moguća su odstupanja i problemi koje danas imamo u Hrvatskoj glede tečaja. Međutim, duži vremenski horizont pokazuje da deviza u Hrvatskoj nema. Ovo će se sasvim precizno identificirati kada se pokrene razvoj u Hrvatskoj i kada dođu na naplatu anuiteti temeljem inozemnih dugova. Naime, na aprecijaciju kune u značajnoj je mjeri djelovao veći uvoz od izvoza što je činilo raspoloživi proizvod većim s jedne strane i povećanje zaduženja prema inozemstvu kao dodatni pritisak na tečaj s druge strane. Jednak je učinak imala i rasprodaja obiteljskog srebra.

Da ne dužim zaključujem sa konstatacijom da je zaustavljanje aprecijacije kune nužan i dobar iako ne i dovoljno radikalni potez. I drugo, kontrola cijena je daleko suptilniji problem i - osim kratkoročno - nisam siguran da navedene mjere mogu to ostvariti. Ovo tim više ako se prije poduzete akcije sagledaju pozitivne i negativne strane namjeravanih aktivnosti Vlade (koja je cijena kratkoročne stabilizacije cijena). Veličina proizvodnje je početak svake priče a ona počinje, kao što sam to nebrojno puta izjavio, koncepcijom i strategijom razvoja.